

AV TVØROYRI . . .

Framhald frá 1. síðu.

borgarliga samgongan ikki vildi retta eina hond til hjálpar í stríði útróðrarmanna fyrri at fáa sama fiskapris sum aðrastaðni í Føroyum.

Eisini hagar inn røkk vald Nels Juels, Einar Larsen, H. Jespersen, Palli Lava og Albert Jacobsen søgdu heldur 100 útróðrarmonnum nei, enn at teir tordu at gera ímóti vilja Nels Juels Mortensens. Tað, sum fiskimenn böðu um, var einans ein garanti fyrri neyðugu peningaupphæddini til at tryggja sær far til fiskafuttning, afturgjaldingina vissaðu útróðrarmenn við 2-3 oyrum av kilo.

Samgongan var sami svikur, sum landsstýrið royndist seinni.

Tilvild ella ónærsligheit?

Um tað er av tilvild ella ónærsligheit, at so ofta gerst ósemja millum útróðrarmenn og N. J. M.-virkið, er ikki lætt at siga, men at fiskimenn og aðrir við kenna seg ótryggar stendur fast.

Eftir teirra tykki er forrætningsambandið við hetta virkið á so mangan hátt merkt av ringum forrætningsiði. T. d. kunnu teir ikki vera visir í, altíð og til eina og hvørja tíð á dogni at sleppa av við veiðu sína ella fáa neyðuga útgerð sum agn og is. Ofta eru viðskiftafólk felagsins fyrri tí, at tey mugu biða í tímaeftir av greiðslu. Frágreiðingin ella fráboðan í samband við tilfitt verður sjáldan givin.

Eitt dømi skal verða drigið fram, eitt av teim, sum gera, at flestir menn halda, at nokk so fitt av ónærsligheit er uppi í.

Dagin eftir at N. J. Mortensen var farin av landinum í samband við yvirtøkuna av nýggja linubátinum, vóru kunngjördir nýggir avreiðingarprisir, galdandi fyrri virki hans. Prísurin var so nógv lækkaður, at ikki kundir vera hugsingur

um at avreiða. Í samband við keypan slappst ikki, tí eingin adressa kundir upplýst av starvsfólki hans.

Afturkomin væl seinni setti keyparin prisirnar upp aftur.

Hví virkið skuldi leggjast stilt tað tíðina, skilti eingin, men atburðurin var atvoldin til eitt hitt longsta og hardasta stríð millum teir báðar partarnar.

Verjulóggáva

Aðrastaðni hava teir lóggávu — meir og minni effektiva — sum regularar víðurskipti, sum tey her umrøddu. Í Danmark hava teir monopollógina, har kann ávíst slag av ósemju

ákærast til »Monopolankenævnet«. Brúksfeløgin hava t. d. vunnið eitt ótal av sakarmálum, har talan hevur verið um at forða kooperatiónini sama vinnurætt sum øðrum.

Um nakrar av hesum ósemjum kundur verið ákærðar til tílikan stovn, eri eg ikki nóg juridisk konur til at siga, heldur ikki veit eg, um monopollóggávan er galdandi fyrri Føroyar. Men hóast vit hava eitt ótal av donskum lógum — ongantíð fleiri enn nú — er tað vanligja so, at góðar danskar lógir til verju av samfelagsins borgarum, — eitt nú »Lov om arbejderbeskyttelse« — enda við orðunum: »Denne lov gælder ikke for Færoerne«. Í fægstu forum munnu lóggævarar okkara hava sett nakað, sum líkast, í staðin.

Útbyggingarætlanir Fleiri virkir

Tá her eru drigin fram nokur ótíltalandi dømi frá N.J.M. virkinum, er tað ikki tí, at nakrar her á plássinum vil tí til lívs, tvørtur ímóti, einhvør rættshugsandi borgari eigur at vera vælviljastur ímóti einumhvørjum arbeiddskapandi virki ella tiltaki, og útbyggingarætlanir hjá hesum virki eiga at verða tiknar til sakliga víðgerð og stuðlaðar, tá tað kann henda uppá ein fyrri heildina forsvarlig an hátt, og úttan at skerja áhugamál annara. Vit vilja bert vísa á, at tað er ikki sunnt við privatkapitalistiskum monopoli, sum vit lettiga í roynd og veru kunnu fáa, tað er ikki nóg miklið, at tað teoretiskt er loyvt ein um og hvørjum at seta virki á stovn, fyriskipað má eisini soleiðis, at almenningsins áhugað ikki verða skerd av einstaklinga áhugamálum.

Hin sokallaða liberalistiska hugsanin setur altíð fram kappingina sum drívraft í samfelagsmekanismuni, men tianverri ger borgarligur politikkur sjáldan annað enn elur fram privatkapitalistisk monopólin og

drepur moguleikarnar fyrri kapping.

Eftir javnaðarmanna hugsan, kann monopol einans virka fruktargott til gagns fyrri heildina, tá talan er um almenn monopol, sum mótskøðumenn javnaðarmanna fegnast skíra landshandilstankan. Landsandilskankan ella onnur góð uppskot, javnaðarmenn komu við fyrri at effektivisera eftirlit almenningsins við vinnulívnum.

Teir ræða framvegis við hugmyndini um, at javnaðarmenn fremst av øllum vilja taka av ognarrættin. At so ikki er, má standa øllum sum fylgja við greitt. Hjá javnaðarmonnum er einans avgerandi, at eftirlitið við, hvussu ognarrætturin verður nýttur ella missnýttur, er nóg gott.

Tað skerst ikki burtur, at hetta eftirlitið í summum for- um best verður fram — og til stórrí framleiðslubata — við at greinir innan vinnulívið verða sosialiseraðar ella andelsgjörðar.

intermezzo

Um fáur oss tykist at skilja sangin hin klára í ævigum keldutólum — morgunfriskur —

eiga vit tó at gleðast um, at hann býr har, óspiltur av orðum várum — sum villdunna, ið flýgur har — og yndisligu ungar hennar, har friðdármar spæla.

Av ævinleika elskaðir teir risandi sálmar.

Leika við várvokrum orðum — sum gull og rósar ein morgun í reinum rámdum.

Men latum oss sangin í tónum, — sum ein silvurglitrandi summarmorgun vakur — leika í trúgv og vónum.

—rd.

Tað ljóðar í lotuni, at fleiri feløg, teirra millum Rich. B. Thomsen & Son, Niels Arup o. fl., N. J. Mortensen og kanska aðrir við arbeida við plánum um fiskavirki á Tvøroyri.

Allar hesar kreftir appellera til hitt almenna um stuðul.

Nú var at vóna, at hitt almenna skipaði sín stuðul soleiðis, at virkjunum vóru givin somu treytir, ella so, at javnvág kundir haldast hvat kapping viðvikur; harumframt, at hin almenna útbyggingin varð framd har, størstur tørvur var á, og har, hon kom flestum til góðar og samstundis var øðrum minnst til bága. Men tianverri eru rattuliga týðulig tekin um, at borgarliga samgongan her vil nýta politisku og figgarligu orku sína til at fremja eina

ávísa ætlan og leggja í bak viðvikandi hinum, og hetta eftir flestra manna hugsan á ein heilt óansvarligan hátt, sum kann gerast almenningsins ein dýrur smeytur.

Eydnast ætlanir teirra, eru fiskimenn aftur bundnir til at taka til takkar við tí service, eitt einreðisvirki kann ella vil geva, ella teir mugu leita sær upp annað avreiðingarpláss.

Tær umrøddu útbyggingarætlanir og tað politiska myrka-spælið, tær hava elvt, vilja vit umrøða í serligari grein ella greinarøð í nokrum av komandi bløðum. Eisini fer at verða tíkið upp, til veruliga víðgerð, tann eftir javnaðarmanna tykki heilt skíla- og ábyrgdarleysi sóknarstýrispolitikkur, borgarsamgongan fremur.

Atli Dam

(Framhald)

Jugoslavia sto på randen av diktatur. Kong Aleksander satte i gang en klappjakt på arbejderledere og andre forsvarere av demokratiet. Særlig hysteriske var politiet når det gjaldt kommunistene. Men brede folkepartier og nasjonale partier var også i søkelyset.

Den 20. juni 1928 begynte et stormende møte i parlamentet. Den kroatiske bondelederen Stepan Raditsj var opprørt over at jugoslaviske borgere van-smektet i fengslene for sine meningers skyld. Han kritiserte de tolv sellene som statspolitiet hadde opprettet og hvor fangene ble utsatt for tortur. Akkurat da taleren var inne på dette smalt det skudd i møtesalen. Raditsj ble dødelig såret og åndet ut i sine partifellers armer. Den panserbiske klieren var ansvarlig for udåden og alle de kroatiske bondepartimedlemmene forlot bygningen i protest.

Verdenskrisens virkninger gjorde seg gjeldende, prisene på landbruksprodukter sank, arbeidsløsheten bredte seg. Regjeringene var makteløse og

svake. De ropte på »den sterke mann« som kunne holde folket i sjakk og knuse enhver misnøye og opprørslyst. Beograd vilje var landets lov. Den 6. januar 1929 var kongediktaturet et faktum som alle måtte regne med.

Josip Broz var forlenget satt bak lås og lukke. Den 4. august 1928 ble han anholdt av politiet og brutalt behandlet av statspolitiet. Under rettsforhandlingene den 6. og 7. november samme år kom det til hissig ordveksling mellom rettens formann og anklagede Josip Broz om kommunismen og loven. Broz medga å være kommunist og for å kjempe for arbeiderklassens sak, men erkjente seg ikke skyldig etter loven om statens beskyttelse. Han nektet å utlevere navnene på sine kamerater og beklaget seg over politiets anholdelses- og for-

hørsmetoder. Hans rankryggede og modige opptreden vant stor sympati blandt de tilstedeværende i retten. Den 14. november fallt kjennelsen og den lød på 5 års tukthus for Broz, Novolitsj fikk 3 år og Bozikovitsj 2 år. To andre der i blandt en ung kvinnelig student ble frifunnet.

Man regnet med at disse var meget farlige fanger og la dem i lenker under transporten til deres første fengsel i Zagreb og senere i et av de sikreste fengsler i landet: Lepoglava hvor det skulle være umulig å rømme fra. I dette fengslet traff Broz flere av sine nære medarbeidere der i blandt Aleksander Rankovitsj og den førnevnte Mosje Pijade. For å bedre forholdene i fengslet sultestreiket Broz og hans kamerater slik at det førte med seg at fengselsreglementet ble

bedre. Fangene fikk høve til å treffe hverandre både i matpausene og i arbeidet. Og helt fint ble det da Broz fikk jobben som fengselselektriker og fikk høve til å gå både innen og utenfor fengselsområdet med Pijade som assistent. De gikk i gang med studiegrupper innfor murene og konferanser utenfor fengslet bl. a. i en kafé hvor det ofte var noe galt med lyset. Fengseloppholdet fikk større indhold og ble som et »universitet« for de framtidige statslederne i Jugoslavia. Det ga håp. Partigruppa hadde kontakter med de andre utenfor.

Men, akk, de gode tidene i Lepoglava, om man kan tale om å ha det godt i et fengsel sluttet brått da Broz ble urettferdig beskyldt for fluktplaner. Han ble sendt til det beryktede fengslet i Maribor. (Marburg an der Drau), ved den øster-

rikske grensen. Broz hadde mistet kontakten med sine venner utenom en så god og trofast venn. Stevo Babitsj. En vokter tok ham med seg til fengslet i Ogulin hvor resten av straffen ble utsonet.

Vi skriver 1934. Josip Broz kom heim til Kumrovcstj hvor han måtte melde seg hver dag hos bygdas ordfører. Major Josip Jurak som kjente ham godt fra guttedagene. Han syntes Broz hadde greid seg bra gjennom fengselstida. Majoren regnet ikke med at Josip ble lenge heime. Han fikk rett. En dag var fuglen fløyet. Politiet mistet oppsikten til tross for at hele politistyrken var alarmert til å drive jakt på Josip Broz og kameratene hans. Broz farget hår og skjeegg og kledte seg slik at ytterst få visste hvem han var. Han fikkset tro kopier av falske pass og papirer og byttet navn med jevne mellomrom. En dag hete han ingenør Tomasjek, en annen dag Babitsj, under åra i Sovjetunionen Valther og Rudi og tilslutt det navnet som hele verden kjenner i dag: Tito.

(Framhald)

Josip Broz Tito

av FRIOTJOF DIESEN